תגובות

דימום בעקבות מיומה - תגובה / הרב אריה כץ

ב'אמונת עתיך' 123 (ניסן תשע"ט), עמ' 109-113, התפרסם מאמרו של הרב יהושע וייסינגר - 'דימום בעקבות מיומה'. מסקנתו של המאמר, בעקבות תשובתו המפורסמת של הרב אליעזר יהודה וולדנברג זצ"ל,[1] היא שיש מקום להקל בדם שרואה האישה בעקבות מיומה (שרירן) כשאינו נראה בסמוך לווסת, וזאת מדין 'דם מכה'.

אומנם אכן, לפי דברי ה'ציץ אליעזר' הדם שיוצא כתוצאה מהמיומה נחשב לדם מכה, אולם כמדומני ששגה המחבר בכך שקיבל את דברי ה'ציץ אליעזר' כפי שהם, ולא שם את ליבו לכך שייתכן מאוד והמציאות הרפואית המעודכנת בנוגע לסיבת הדימום כתוצאה ממיומות אינה עולה בקנה אחד עם דבריו של ה'ציץ אליעזר'.[2] המעיין בדברי ה'ציץ אליעזר' יראה שלהבנתו הדימום כתוצאה מהמיומה מגיע מהמיומה עצמה. חידושו של ה'ציץ אליעזר' הוא שאף על פי שהמקור של הדם הוא מרירית הרחם שנמצאת גם על שטח הפנים של המיומה, ולכאורה אין זה שונה מדם נידה רגיל, בכל זאת יש להקל. הטעם לכך הוא שמיומה נראית כמו מכה, שהרי היא בולטת על פני השטח, ולכן הדימום שיוצא ממנה נחשב לדם מכה, וכדבריו המפורשים: 'המה מיהת הגורם המציאותי שיצטבר ויצא על פני שטחן דם'. במציאות כזו אכן אפשר להתווכח להלכה, שכן מצד אחד הגורם לגדילת המיומות הוא גורם הורמונלי, והדם שיוצא מהן מגיע מאותו מקום שממנו יוצא דם הנידה, אך מצד שני המיומות נראות בעין רגילה כעין מכה.

אלא שמבחינה רפואית לא ברור כלל שזוהי הסיבה לדימום כתוצאה ממיומות. משיחות שקיימתי בעבר עם כמה רופאי נשים מומחים בתחום, הובהר לי שככל הנראה אין הדימום בנוכחות מיומות מגיע מהמיומה עצמה, שכן המיומה היא בסך הכול בליטה של שריר הרחם לתוך חלל הרחם, ואיננה באמת פצע. לדבריהם, הדימומים כתוצאה ממיומות יכולים להיגרם כתוצאה משלוש סיבות אפשריות:

1) כיוון שהמיומה בולטת לתוך חלל הרחם, היא עשויה להתחכך עם הצד הנגדי של הרחם, וכתוצאה מכך ייגרם שם דימום. חיכוך כזה בוודאי ייחשב לדם מכה.

2) עצם הימצאות המיומה גורם לכך ששטח הפנים של רירית הרחם גדול יותר מאשר במצב תקין, וממילא הדימום הווסתי החודשי עשוי להתארך. דימום כזה, שמתמשך אחרי סיום הדימום הווסתי הרגיל, בוודאי שלא יוכל להיחשב כדם מכה, שהרי זהו דם וסת לכל דבר.

---

1. שו"ת ציץ אליעזר, חי"ז סי' לז.
2. בהקשר לכך יש לציין ששמעתי כמה פעמים מהרב ד"ר מרדכי הלפרין שליט"א על כמה וכמה מקרים שבהם המציאות הרפואית הוסברה לפוסקים בצורה שגויה או רשלנית, וההסבר השגוי גרם גם לטעות בפסק ההלכתי, שהרי הפסיקה ההלכתית למעשה תלויה במציאות, ואם המציאות שונה מההסבר, ממילא הפסיקה אינה נכונה.

בחזרה לעמוד התוכן

3) גם לאחר סיום הדימום הווסתי, ייתכן שנשאר עוד דם וסתי ש'נתקע' בתוך חלל הרחם מעל המיומה, והוא יצא מאוחר יותר - דם זה לא יצא מהמיומה עצמה אלא באופן רגיל מרירית הרחם שהתפרקה בזמן הווסת, אלא שהוא נשאר בתוך חלל הרחם ויצא בשלב אחר. קשה מאוד להגדיר דם כזה כדם מכה, שהרי הוא דם וסת לכל דבר, שרק התעכב עד ליציאתו. אומנם סביר להניח שדימום כזה ייראה דווקא בימים הסמוכים שאחרי הווסת, אולם הדבר אינו ודאי.

למעשה, קשה מאוד לוודא בצורה מוחלטת אצל כל אישה באופן ספציפי את הסיבה האמיתית לדימום.[3] 'תליה במכה' היא רק באופן שידוע שיש לאותה אישה מכה, ואילו מיומה, כפי שהראינו, אינה באמת 'מכה', אלא לכל היותר גורם שעשוי לגרום למכה, וכל עוד איננו יודעים שמכה כזו קיימת, איננו יכולים לתלות בה.

לסיכום, כל עוד איננו יודעים בבירור אצל אותה אישה מהו הגורם לדימומים בנוכחות המיומה, או כל עוד לא בוצע מחקר מסודר שמצביע בעקביות על המקור לדימומים בנוכחות מיומה, אי אפשר לסמוך על השערות לפיהן הדימום הוא סוג של מכה, ויש לכל היותר לצרף את האפשרות הזו כסניף להקל באופנים שבהם ממילא אפשר להקל, כגון שהראיה הייתה בצורת כתמים ובאופן שלפי חלק מהפוסקים אינה אוסרת.

תגובה לתגובה / הרב יהושע וייסינגר

טענתו המרכזית של הרב אריה כ"ץ היא שאין לסמוך על דברי ה'ציץ אליעזר' להלכה, מכיוון שלדעתו דבריו אינם מעודכנים ולא מותאמים לידע הרפואי העדכני.

אתמהה על טענתו זו של הרב כץ, שהרי גדולי הפוסקים בדור שלנו נקטו כדעת ה'ציץ אליעזר' הלכה למעשה, וזאת לאחר שערכו בירור רפואי מקיף, בניגוד לטענתו. יתרה מזאת, דברי ה'ציץ אליעזר' דווקא מתאימים לידע ולספרות המקצועית הרפואית העדכנית. ואפרט דבריי.

גדולי הפוסקים של הדור האחרון שעסקו בסוגיה זו ובירורו רפואית את המצב, טענו שההגדרה הרפואית של דם בעקבות מיומה היא דם בעקבות פצע שנגרם מהשרירן. כך פסק ה'**ציץ אליעזר**', כך כותב ה'**חזון איש**' וכך כותב הגאון **הרב וואזנר**, לאחר בירור רפואי מקיף שעשה. וכעין זה כותב **הגרש"ז אויערבאך**, שכידוע לא פסק בתחום מבלי

3. הדבר אפשרי באמצעות ביצועה של בדיקת היסטרוסקופיה אבחנתית, שבמהלכה מכניסים סיב אופטי זעיר לתוך הרחם כדי לצלמו. מבחינה מעשית הדבר מסובך מאוד, שכן על מנת שהבדיקה תספק תוצאה שיהיה אפשר להסיק ממנה מסקנות לגבי מקור הדימום, עליה להיעשות בזמן הדימום עצמו, דהיינו שהאישה תגיע לאותה בדיקה באופן מיידי. אולם ציוד לביצוע היסטרוסקופיה אינו נמנה עם הציוד המצוי לרוב במרפאתו של רופא, והוא קיים בדרך כלל רק בבתי חולים או ב'מרכזי בריאות האישה' גדולים, ויש לקבוע תור מראש לביצוע הבדיקה. גם אם נניח שאפשר להתאמץ ולהצליח לקבוע תור באופן מיידי אצל רופאים שעורכים היסטרוסקופיה במרפאתם, מדובר בדרך כלל במרפאה פרטית, ועלות הבדיקה גבוהה. בעיה כזו קיימת גם בבירור סיבת הדימומים בהתקנים תוך-רחמיים. על מנת לאפשר את הבירור, היה צורך לארגן מחקר מסודר בשיתוף פעולה עם כמה מרכזים רפואיים ורופאים שיוכלו להיות זמינים באופן מיידי לביצוע הבדיקה, ולהשיג תקציב בסדר גודל של כמה עשרות אלפי שקלים למימונו. המחקר, שנערכו לקראתו שנים מספר, יצא לדרך לפני כמה חודשים בהובלת הרב אודי יפרח, ואנו מקווים שיהיה אפשר להסיק ממנו מסקנות ברורות.

בחזרה לעמוד התוכן

להתייעץ ולברר את המציאות הרפואית על בוריה, וכך כתב **הגר"י נויבירט** (מחבר השש"כ), תוך כדי שהוא מציין שגם הוא התייעץ עם רופאים מומחים בתחום. מסקנה זו אף הובאה להלכה על ידי **הרב פרופ' אברהם סופר** שיחי', שמלבד היותו תלמיד חכם רציני, הוא גם רופא מומחה שתמיד מתייעץ עם חבר בקי בתחום.

ואציין את עיקרי הדברים שכתבו (מלבד מה שצוטט במאמר המקורי):

א) הגר"ש וואזנר:[4] 'ורופא שרואה במראה וכד', שיש לה מכה במקור, יש להקל שלא בשעת וסתה'.

ב) הגרש"ז אויערבאך:[5] 'דימום מפייברוידז נקרא דם מכה כשלא בשעת וסתה'.

ג) הגר"י נויבירט (נשמת אברהם, שם):

אישה שיש לה פייברוידז בתוך רחמה והן מוציאות דם מידי פעם, אבל ידוע שהן מוציאות דם, לכאורה י"ל דהווה כמו דם מכה, שהרי ידוע שהיא רואה דם גם שלא בשעת וסתה, ועוד שנראה לעיניים שנמצא במקור שלה פצעים, וידוע כי הם מוציאים דם מזמן לזמן ועיין יו"ד סי' קפ"ז, ה (וברמ"א ובש"ך שם) שהוא מחלק בין שעה שיש לה וסת קבוע ונמצא דם שלא בשעת וסתה אם בדקה עצמה ונמצא דם סגי כשיודעת שדרך מכתה להוציא דם אע"פ שלא הרגישה עתה שדם זה ממכתה. וכן באין לה וסת קבוע, תוך ל' יום (שבין וסת לוסת אם אינה רגילה לראות בפחות מל' יום) ג"כ תלינן במכתה, אם היא אכן יודעת שדרך מכתה להוציא דם, אעפ"י שלא הרגישה עתה. והחשב האפוד רוצה להחמיר בכה"ג דאמרינן דסדרי הוסת מבולבלים אצלה, אבל אחרי התייעצות עם רופא, אין הם יכולים להסביר לי מה כוונת המחבר 'דסדרי הוסת מבולבלים אצלה'. ואדרבא הציץ אליעזר דן בכה"ג דני"ד והוא נשאר במסקנתו כדברינו...

ד) 'לב אברהם' לרב פרופ' אברהם סופר (מהד' מורחבת, פלדהיים תשס"ט, עמ' 221):

לעיתים יש דימומים בין הוסתות כך שהאישה איננה יכולה להיטהר. אם הוכח שדימומים אלו בין הוסתות הם רק מהגידול ללא דימום מיתר הרחם, יש להקל שלא בשעת וסתה.

לאחר ציון דבריהם של מורינו ורבותינו גדולי הדור, אציין שגם טענותיו הרפואיות של הרב כ"ץ תמוהות. הטענה שכותב, שכביכול יש דם שנשאר ברחם ויוצא לאחר זמן בשל הימצאותו על המיומה, תוך כדי הסתמכות על רופאים אנונימיים, לא מוכרת ולא מקובלת. אין לכך ביסוס רפואי, ואשמח לדעת מיהם הרופאים האנונימיים שהתייעץ איתם ועל מה הם מסתמכים בספרות בקביעה זו.

הרב כ"ץ ציטט ממאמר של הרב ד"ר מדרכי הלפרין בשם החת"ם סופר, כי היו רבנים שפסיקותיהם לא התאימו למידע רפואי מוסכם. הרב הלפרין הדגיש באוזניי, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שדבריו הנ"ל **לא** נאמרו בנושא המיומות. כאן עיקר דבריו של ה'ציץ אליעזר' ודברי יתר גדולי הפוסקים נכונים הלכה למעשה, וכך מקובל בעולם

4. שיעורי שבט הלוי, סי' קפז, סעי' ה ס"ק א-ב.
5. נשמת אברהם, יו"ד, ח"ב קפז, ב4.

בחזרה לעמוד התוכן

הפסיקה. יחד עם זאת הוא הדגיש (כמו יתר הפוסקים) שהפסיקה שעל פיה דם מיומה מוגדר כדם מכה, היא רק בין הווסתות, אך דם שרואים בזמן הווסת או סמוך לה, נדון כדם נידה. כמו כן, הוא אומר, יש לשים דגש לדברים להלן:

...שיש מצבים שאסור, למשל, אותם מצבים בהם השרירן גורם למתיחת רירית הרחם שעליו, ובכך עלולה להיגרם הקדמת דמום ווסתי.

כלומר ישנם מצבים שבהם השרירן יכול להקדים את הדימום החודשי בכמה שעות עד ימים, וממילא יש להחמיר בכך עד שלושה ימים לפני הווסת הרגילה, ויום-יומיים אחריה.

סיכום

א. הרב כץ לא הציג במכתבו מידע רפואי מוסמך התומך במסקנתו.

ב. גדולי הפוסקים בדור האחרון לא קיבלו את טענת הרב כ"ץ לפיה פסיקת ה'ציץ אליעזר' היא פסיקה מוטעית.

על ייצוגיות בבחירות לכנסת / ד"ר יצחק גייגר

ב'אמונת עתיך' 123 (תשע"ט) עמ' 21-25, התפרסמו שתי תשובות קצרות של הרב פרופ' נריה גוטל העוסקות באחוז החסימה בבחירות לכנסת[6] ובשיטת הבחירות הארצית-יחסית. בתשובה הראשונה טען הרב פרופ' גוטל כי 'מקורות רבים מצביעים על ראייתה של תורה בעין חיובית מתן ייצוג הולם למגוון פלחי האוכלוסייה, בכל הנוגע לענייני ציבור' (עמ' 22). בתשובתו השנייה טען הרב פרופ' גוטל כי 'ניתן לטעון ששיוך אזורי ואינטרסים אזוריים אינם פחותים בחשיבותם מאידיאולוגיות שונות' (עמ' 25). הרב פרופ' גוטל מניח בקל וחומר זה שעל פי התורה גם השקפות עולם זכאיות לייצוג. ברם, עיון בדוגמות מהתורה ומהקהילות היהודיות שהביא הרב נפתלי בר אילן, בספרו רחב ההיקף על משטר ומדינה על פי התורה, מלמד שהזכאות לייצוג ניתנה בעבר למשפחות חשובות, שכבות כלכליות-חברתיות, קהילות, עדות, אזורים ושבטים,[7] אך אין במקורותיו ייצוג להשקפות עולם. והדברים מובנים, שכן מתן ייצוג להשקפות עולם בגופים מחליטים הוא מחידושי העידן המודרני.

בהזדמנות זו נעיר כי מדברי הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג נראה כי בימינו צריך לצרף את הנשים לקבוצות הזכאיות לייצוג. אומנם דעתו הייתה לכתחילה שאין נשים צריכות לבחור ולהיבחר, אך כבר הוחלט על ידי ראשי היישוב היהודי שנשים תוכלנה לבחור ולהיבחר וכן 'מה נעשה וזרם הזמן חולל שינויים כבירים וא"א לשחות נגד הזרם'.[8] במציאות זו, לדעתו, נשים צריכות לא רק לבחור, כדי לחזק את הכוח הדתי במוסדות השלטון, אלא גם להיבחר. שני נימוקים הביא הרב הרצוג להתיר לנשים להיבחר, ואולי

6. בדיון בנושא זה צוין כי אחוז החסימה בצרפת עומד על 12.5%. נתון זה אינו רלוונטי לדיון, שכן בצרפת שיטת הבחירות לאסיפה הלאומית היא רובנית ולא יחסית, ואילו שאר אחוזי החסימה הנזכרים במאמר מתייחסים לבחירה בכל אזור.
7. הרב בר-אילן, משטר ומדינה בישראל על פי התורה, כרך שני, מהדורה ראשונה תשס"ז, עמ' 588-589.
8. הרב הרצוג, תחוקה לישראל, כרך ראשון, עמ' 111.

בחזרה לעמוד התוכן

אף לחייב אותן בכך. נימוק ראשון הוא שאם 'הנשים הדתיות בעלות שכל וכשרון תעדרנה מהפרלמנט' אז 'יחסר לנו כח והשפעה'.[9] הנימוק השני הוא הצורך והזכות של הנשים לדאוג לצרכים שלהן. נימוק זה מנוסח על ידי הרב הרצוג בהמשך דבריו בשלושה אופנים.[10] האחד, 'וידוע לנו שכבר הנשים הדתיות גם מאגודת ישראל מאורגנות ומהוות כח חשוב, ואם תשארנה על כרחן בחוץ [מהפרלמנט] יתערערו ממילא הארגונים שלהן ושוב הפסד גדול'. השני, לאור תשובת הרשב"א, 'למדנו מדבריו... שבכל דבר הנוגע לענינים כספיים שלהם יש להן זכות הצבעה'. השלישי, 'והנה הפרלמנט דן בענינים הנוגעים לכל המדינה והנשים בכלל ומי יגזור ויפקיר את האינטרסים שלהם [= שלהן]'. מסתבר שהרב הרצוג בפקחותו לא סמך על גברים שייצגו כראוי את הצרכים והאינטרסים של נשים.

נוסיף כי לשיטה שהתחייבויות מדינת ישראל בהחלטת החלוקה והאיחוד הכלכלי של עצרת האו"ם (הרב הרצוג) או בהכרזת העצמאות (הרב רח"ד הלוי והרב יהודה עמיטל) מחייבות הלכתית, אז גם ערביי מדינת ישראל זכאים בימינו לייצוג. אם כך, אחוז החסימה במדינת ישראל צריך לאפשר ייצוג גם לרשימה של ערביי מדינת ישראל.

תגובה לתגובה / הרב פרופ' נריה גוטל

נראה כי המגיב נתקל במכשלה שרבים מתקשים לצלוח אותה, והיא המעבר מ'עדה' ל'מדינה'. הראיות שהוא מביא מדרך הייצוג בקהילות הן בבחינת 'היא הנותנת' להרחבה ולא לצמצום. דווקא מדברי הרב הרצוג היה יכול להסיק כך, שאין זה רק 'מחידושי העידן המודרני' אלא התפתחות הכרחית בעקבות התמורות שהביאה הרחבת המחויבות של האזרח למדינה. אין דין השאלות שעמדו על הפרק בקהילות, שייתכן שאת רובן היה ניתן לפתור בגיוס ממון מאותן משפחות מכובדות וכנראה גם עשירות (ולמרות זאת, נדיר היה שקהילות נחשבו לנחלה פרטית של ההנהגה, גם אם נשלטה באורח אריסטוקרטי או אף אוליגרכי), לאלו המוצבות בפני האזרח במדינתו, אשר דורשות את זכותו להשפיע על עתידו. דווקא התעניינותו של המגיב בצרפת הייתה יכולה לסייע לו בכך, שהרי הדרישה לייצוג שווה של האזרחים באה מחמת התרחבות הכוח הלוחם במהלך המאה ה-19 לקראת המאה ה-20, שראשיתה ב- Grande Armée של נפוליאון ושיאה בצבאות ההמוניים של מלחמות העולם. הדרישה הייתה כה מתבקשת, שכן כאשר דורשים מהאזרח להקריב את חייו למען המדינה, לא ניתן להדירו מההשפעה על גורלו, כך שלא ב'השקפות עולם' מדובר אלא בחיים.

ואדרבה, תשובת מרן הראי"ה זצ"ל - אליה התייחסנו במאמר, מלמדת בדיוק על ההבדל בין הקהילות, שברובן היו הומוגניות, למדינה, המורכבת מקבוצות שונות, אשר מעלה את הצורך בייצוגן, עאכו"כ במדינת ישראל, שהמגוון בה עולה עשרות מונים על המציאות שהייתה באותה העת בצ'כוסלובקיה. זאת ועוד; שלא כנטען, הראיות להן נזקק הראי"ה

9. שם.
10. שם, עמ' 111-112.

בחזרה לעמוד התוכן

ודאי שכוללות (לפי תפיסתו) גם הבדלי השקפות עולם. כך לדוגמה השקפת עולמם של שבטי לוי ויששכר, שהתרכזו בלימוד תורה ובהוראת תורה, שונה מהשקפת עולמם של שבטי אשר וזבולון, שהכילו מוקד לא מבוטל של דגש חומרי ומסחרי, וכן הלאה והלאה על זו הדרך ביחס לכל אחד ואחד מי"ב שבטי ישראל, כמובא רבות במדרשים ובהגות מחשבת ישראל. הוא הדין גם לגבי תלמידי חכמים, שאסכולותיהם שונות, ובתי המדרשות של משנתם נבדלים ומובחנים זה מזה, בהלכה ובדרשה ובהשקפת עולם, בקלה ובחמורה, וכפי שביאר זאת מרן הראי"ה במקומות רבים בכתביו. ואכן, לכולם נדרש ייצוג נאות כדי שיתקיים בהם 'מרבים שלום בעולם'.

אגב, כדאתינן להכי, ראיה נוספת לדבר מ'חזקיה וסיעתו' לעומת 'שבנא וסיעתו'[11] ברי שחילוקי הדעות שביניהם היו אידיאולוגיים - בהשקפת עולם עקרונית כיצד נכון להתמודד עם סנחריב, כמו גם מה מקומו של מלך בלימוד תורה, ואף בשאלת היחס לעבודה זרה.[12] לולי שהיה זה 'קשר רשעים' ש'אינו מן המנין',[13] הרי שהיה לשבנא וסיעתו ייצוג, ואף רוב. ועוד ראיות רבות לדבר.

אשר להערות בעניינן של נשים ובעניינם של מיעוטים: לא זו בלבד שכלל לא עסקנו בכך (ומה שייך אם כן 'להגיב' על מה שלא נדון?!), אלא שמאחר שמן הידועות הוא שהנושא נדון רבות בספרות תורה ומדינה של טרום כינון המדינה וביותר בזו של אחרי כינונה, לא היה דבר זה מעניינו כלל ועיקר.

לבסוף, ועיקר: מכלל 'שתיקה כהודאה', ומכ"ש מכלל הדרישה למתן ייצוגיות רבה, יש להסיק שהמגיב מסכים עם עיקרי הדברים, ואף הוא סבור כי נכון להפחית הפחתה ניכרת את אחוז החסימה.

ברכה על חטיף קראנצ' / הרב שי וינטר

הרב עמיחי שליט"א כתב תשובה ב'אמונת עתיך' 123 (תשע"ט), עמ' 36, על הברכה שיש לברך לפני אכילת חטיף קראנצ', וברור לו שברכתו היא 'המוציא'. הוא מבסס את תשובתו על היותו של הקראנצ' מיוצר מלחם גמור, שבתחילה אין בו תבלינים רבים שטעמם מורגש, ומשום כך אין לו דין 'פת הבאה בכיסנין'. כיוון שגם בשלבים הבאים אין בישול או דיבוק מחדש, אין סיבה, לדבריו, שתשתנה הברכה, וגם שינוי הצבע של הפת אינו מעלה ואינו מוריד.

כל זה אכן ברור, אלא שנעלם לפי שעה מהרב עמיחי שליט"א פסק המחבר ב'שלחן ערוך'[14] שלהלכה יש לקבל את כל פירושי הפוסקים בהגדרת 'פת הבאה בכיסנין' (שלושה פירושים). התשובה הנ"ל מזכירה רק את הפירוש האמצעי, על פיו טיבה של העיסה - עד כמה מעורבים בה מיני תבלין וכד' - הוא שקובע את הגדרת הפת. הפירוש הראשון, שם, אינו קשור לניד"ד ('פת שעשוי כמין כיסים'), אך הפירוש השלישי שם

11. מלכים ב', יח-יט; ישעיהו לו-לז; בבלי סנהדרין כו ע"א.
12. ר' רש"י ישעיה ח, ו, ושם שם, כ.
13. סנהדרין, שם.
14. שו"ע, או"ח סי' קסח סעי' ז.

בחזרה לעמוד התוכן

(פירושו של רב האי גאון) קשור בהחלט לענייננו. על פי פירוש זה, גם אם הפת אינה מתובלת, אך היא עשויה ככעכים יבשים שנוהגים לכסוס אותם - הרי זו 'פת הבאה בכיסנין', וברכתה 'בורא מיני מזונות', אא"כ קובע עליה סעודתו. ה'משנה ברורה'[15] מסביר שכיוון שבעשייתם נעשים יבשים כל כך עד כדי שנפרכים, 'אין זה נקרא אוכל אלא כוסס, ואין דרכם לאכול מזה הרבה, לכן אין לו דין פת'. קרקרים, בייגלך קשים ועוד נכנסים בגדר זה.

אומנם לפי זה היה מקום לומר שגם הברכה על צנימים תהיה 'בורא מיני מזונות', אך כתבו הפוסקים שכיוון שהפת לא נעשתה קשה מתחילת עשייתה אלא רק בשלב מאוחר יותר - אין שמה בטל, ומשום כך הברכה על צנימים היא 'המוציא'. אומנם נחלקו הפוסקים בדין פת כזו, שאף שנעשתה מתחילה כפת רגילה לכל דבר, כבר בתחילת אפייתה ייעדו אותה להיות 'כוסס'. ה'מנחת יצחק'[16] סבר שאין היא מאבדת שם פת, וברכתה 'המוציא', ורק כשנאפית 'ברדיה אחת עד שנתייבש' נחשבת היא פת הבאה בכיסנין. אך הגרש"ז אויערבך זצ"ל סבר שאם נעשה מתחילה על דעת לאוכלו כקינוח שכוססים אותו ולא כלחם - ברכתו 'בורא מיני מזונות', כדין 'פת הבאה בכיסנין'. כך מובא בשמו ב'משנה ברורה' הוצאת 'דרשו'[17] וכן בספר 'וזאת הברכה',[18] ושם הביאו כן גם בשם הגרח"פ שיינברג והגר"מ אליהו זכר צדיקים לברכה. ועיין שם באריכות ב'בירור הלכה' סימן ל"ט, שדן בשאלה העקרונית אם הגדרת 'כוסס' היא **סימן** לכך שעיקר עשייתו לאכילת עראי או שצריך שתהיה פת פריכה ממש, שלפי"ז ייתכן שאם מתחילה לא הייתה הפת פריכה, לא יפקע ממנה שם פת גם אם אח"כ תהיה פריכה (ע"ש בהמשך המו"מ בזה).

דוק בדברי האחרונים הסוברים שפת שכזו ברכתה 'בורא מיני מזונות', שתלו זאת בכך שדרך לאכול פת זו אכילת עראי ולא אכילת קבע. זאת לעומת צנימים רגילים, שגם אם נעשתה הפת מראש לצורך צנימים, כיוון שדרך אכילתם אכילת קבע - עדיין תהיה ברכתם 'המוציא'.

לסיכום, נלענ"ד שכיוון שהקראנצ' מיועד לאכילת עראי, ועל כך יעידו גם שמו המוזכר בשאלה הנ"ל - 'חטיף', וגם מיקומו במדפי החטיפים ברשתות השיווק (למיטב ידיעתי), הרי שהדבר תלוי במחלוקת האחרונים הנ"ל, ולפי רבות מהשיטות ברכתו היא 'בורא מיני מזונות', אלא אם כן קבע סעודתו עליו.

תגובה לתגובה / הרב יהודה הלוי עמיחי

ה'משנה ברורה' (סי' קסח ס"ק לה) כתב:

> ...אך באפיתן נעשים יבשים כל כך עד שנפרכים, אין זה נקרא אוכל אלא כוסס, ואין דרכם לאכל מזה הרבה ואין לו דין פת.

15. משנ"ב לשו"ע, שם, ס"ק לה.
16. מנחת יצחק, סי' עא ס"ק ח.
17. משנ"ב הוצ' דרשו, כרך ב, שם הערה 29.
18. וזאת הברכה, עמ' 19.

בחזרה לעמוד התוכן

הדיון נסוב על חטיפי קראנצ' שנעשים יבשים כל כך באפייתם, עד שנפרכים. אבל ברור שלחם מיובש שחתכו ממנו חתיכות קטנות שניכר שהן פת, ברכתן 'המוציא' כדין צנימים שפרסו אותם לחלקים קטנים שברכתם 'המוציא', וכן ברכת הקרוטונים.[19]

כל מה שהביא מספר 'וזאת הברכה', את מחלוקת האחרונים, זה בדבר שיש לו צורה מיוחדת, ולכן ניכר שלא נעשה לאכילה (קרקרים, בייגלך וכדו'). גם הגר"מ אליהו זצ"ל מדבר על בצק שלשו אותו כדי להכין מציות, שאינן פת הנאכלת לשובע, ולכן ברכתן 'מזונות'. אבל בדבר שהוא פת רגילה, שהיא כצנימים שנחתכו ונעשו חלקים קטנים - בזה נשאר דינו כדין הקרוטונים שהוסיפו להם כמה תבלינים וחומרי טעם - שברכתם 'המוציא'.

אפילו אם נשווה את מחלוקת האחרונים, עדיין יש אחרונים שלא מקבלים את ההנחה שפת פריכה בעלת צורה מיוחדת - דינה כ'מזונות', והם סוברים שברכתה 'המוציא', ולכן אי אפשר להקל בכך.

אומנם יש להוסיף שיש כיום חברות שלדבריהן בשעת עשיית הפת, בתחילה היא איננה ראויה כלל לאכילה, ורק לבסוף יש לה טעם אכיל, שם ייתכן שיש מקום להגדיר כמזונות, אבל פת שנעשית כפת ונחתכת לחתיכות לאחר ייבוש והוספת תבלינים - ברכתה 'המוציא'. כבר נחלקו הפוסקים בדבר קמח מצה מבושל שנשתנה טעמו (כופתאות) אם ברכתו מזונות או לא, אבל שם היה שינוי צורה וממשות, ובנידון דידן שאין שינוי אלא ייבוש והוספת תבלינים, נראה שאין לאכול אלא בסעודה.

19. עי' בספר וזאת הברכה פ"ג אות ג עמ' 21.

בחזרה לעמוד התוכן